

Секция 4. СОВРЕМЕННОЕ ЯЗЫКОЗНАНИЕ И ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ

Прапаганда на старонках газеты «Чырвоная змена» 1920-х гг.:
гендэрны аспект

Т.А. Аскірка, V курс
Навуковы кіраўнік – Н.В. Заяц, канд. філал. навук, дацэнт

Савецкае грамадства 1920-х гг. было жорстка структуравана: партыйныя і беспартыйныя, рабочыя і салдаты, сяляне і батракі, ворагі народа і сябры. Кожнай з груп прызначаліся адмысловыя метады агітацыі і прапаганды. Ніводны грамадзянін не мог апынуцца па-за межамі гэтай сістэмы. У асобную катэгорыю выдзяляліся жанчыны, гендэрная роля якіх якасна змянілася, у выніку чаго ўзнікла неабходнасць сур'ёзнай тэрміновай ідэалагічнай апрацоўкі дадзенай групы насельніцтва.

Орган ЦК камсамола Беларусі «Чырвоная змена» ў гэтай сітуацыі не застаўся ўбаку. Важнасць працы з жаночай часткай насельніцтва была падкрэслена зверху: артыкул «Аб задачах райканферэнцый камсамола», надрукаваны ў нумары за 31 сакавіка 1925 г., у шэрагу такіх задач, як «пашырыць піянерскі рух на вёсцы», «абараніць батрака», «ахапіць уплывам усё сялянскую моладзь», асобна прапаноўвае «прыцягнуць дзяўчыну да працы» [3]. Таму газета як адзін з першых праваднікоў партыйных дырэктыў у грамадства сістэматычна асвятляла «дзявочую» тэму. Спецыяльныя матэрыялы змяшчаліся ў рубрыцы «Сярод дзяўчат» – прататыпе «жаночых старонак» у сучасных газетах. Аднак рубрыка мела вялікую колькасць прынцыповых адрозненняў. Калі сучасныя газеты прапаноўваюць жанчынам парады па доглядзе за сабой, звесткі з жыцця знакамітых людзей, матэрыялы забавляльнага характару, то дзявочая рубрыка ў 1920-я гг. заклікала беларускіх дзяўчат як мага хутчэй стаць членам камсамола і спрычыніцца да стваральнай сацыялістычнай працы. Жанрава матэрыялы рубрыкі не вызначаюцца разнастайнасцю. У асноўным гэта падрыхтаваныя рабселькорамі нататкі, якім можна даць агульную назву – «Як я працую сярод дзяўчат». Аб'ём іх невялікі, структура аднатыпная: спачатку паведамляецца пра колькасць дзяўчат у ячэйцы, а потым – каротка пра асаблівасці працы з імі.

Большасць нататак нагадваюць інструкцыю па эксплуатацыі. Напрыклад, вось што паведамляе адзін з селькораў: «Гутарку праводжу вельмі проста: прачытаўшы кароткі пункт, – тлумачу сваімі словамі, а потым апытваю кожную. Яны з ахвотай адказваюць. Так мы павольна, але рухаемся» [4]. Іншыя яны з ахвотай адказваюць. Так мы павольна, але рухаемся» [4]. Іншыя матэрыялы жанрава набліжаюцца да аналітычнай карэспандэнцыі. У іх разам з паведамленнем пра стан «дзявочага» пытання ў пэўнай камсамольскай ячэйцы аналізуюцца прычыны пасіўнасці дзяўчат, неспяховасці працы з імі. Гэтыя допісы характарызуюцца большай змястоўнасцю, у іх няма павярхоўнасці, якая назіраецца ў нататках. Часам у рубрыцы «Сярод дзяўчат» можна было сустрэць і агітацыйныя прыпеўкі такога кшталту: «Не грусти ты, вечер рудый, / Ну о чём нам горевать! / Я сегодня прясть не буду, / Буду Ленина читать» [6].

Асобна трэба звярнуць увагу на мову матэрыялаў рубрыкі. Яна надзвычай простая, дзесьці нават мяжуе з прымітыўнай. У матэрыялах часта можна сустрэць некарэктныя моўныя звароты. Напрыклад, «на 25 камсамольцаў маем толькі 2 дзяўчаты» [6], «лепшы падарунак на святкаванні юбілея быў ад беспартыйных работніц фабрыкі: яны перадалі 10 новых дзяўчат у ячэйку ЛКСМБ» [2]. Мова некаторых допісаў залішне эмацыянальная, па-дзіцячаму наіўная. Адзін з селькораў газеты пісаў пра мову «Чырвонай зьмены»: «Добра, што яна друкуецца на прастой камсамольскай мове і яе уселякі камсамалец панімае» [5]. Сапраўды, з такім вызначэннем можна пагадзіцца, аднак нельга сказаць, што гэта характарыстыка цалкам станоўчая. Так, распаўсюджванне інфармацыі «на прастой камсамольскай мове» – удалы сродак быць бліжэй да народа. Але выданне, акрамя інфармацыйнай, павінна выконваць яшчэ і адукацыйную функцыю, фарміраваць культуру чытача. Гэтага тэкс-там «Чырвонай зьмены» ў 1920-я гг. яшчэ не ставала.

Ускоснае асвятленне тэмы прапагандысцкай апрацоўкі дзяўчат можна знайсці ў розных рубрыках выдання. Напрыклад, у аглядах дзейнасці камсамольскіх ячэек заўсёды звяртаецца ўвага і на працу з дзяўчатамі. Першым побач са станоўчым прыкладам аўтары заўсёды падаюць адмоўны, гэта дзве крайнасці: калі ў адных дзейнічаюць гурткі рукадзелля, драмгурткі, то ў іншых «у ячэйцы налічваецца 5 дзяўчат (адна з іх ужо «адмовілася» ад камсамола), дзве дзяўчыны кураць, адзіныя ў вёсцы» [7]. У асвятленні «дзявочай» тэмы карэспандэнты «Чырвонай зьмены» звяртаюцца да сатырычных сродкаў, у прыватнасці, друкуюць фельетоны. Адзін з іх, «Даеш жаночкасць» (№ 39 ад 2 красавіка 1925 г.), закранае вострае на той час пытанне, калі дзяўчаты, захапіўшыся грамадскай працай, забывалі пра сукенкі, насілі фуражкі, скураныя тукуркі, мужчынскія боты, якія аўтар называе «предметами показного тщеславия и грубости» [1]. Такім чынам, праз газетныя публікацыі адбывалася фарміраванне феміннага гендэрнага стэрэатыпу.

На жаль, газета не знаёміла чытачоў з дынамікай павелічэння колькасці беларускіх дзяўчат-камсамолак, вядома толькі, што на красавік 1925 г. іх было 15,4 % ад агульнага ліку камсамольцаў. Лічба невялікая, але ў эфектыўнасці методыкі савецкай прапаганды сумнявацца не даводзіцца, сведчаннем гэтага з'яўляюцца старонкі «Чырвонай зьмены», а таксама гістарычная рэальнасць.

Літаратура

1. Даёшь женственность: отчёт об одном странном заседании // Чырвоная зьмена. – 1925. – 2 июля. – С. 4.
2. Быковская, М. В день юбилея – 10 новых комсомолок / М. Быковская // Чырвоная зьмена. – 1925. – 8 мая. – С. 5.
3. Драбкин, М. О задачах райконференции комсомола / М. Драбкин // Чырвоная зьмена. – 1925. – 31 марта. – С. 2.
4. Комсомолка Броня К-ц. Как я работаю среди девчат / Комсомолка Броня К-ц // Чырвоная зьмена. – 1925. – 8 апр. – С. 3.
5. Куртик, А. Чырвона-зьменная / А. Куртик // Чырвоная зьмена. – 1925. – 15 мая. – С. 3.
6. Міхась. Мала дзяўчат / Міхась // Чырвоная зьмена. – 1925. – 11 лістап. – С. 3.
7. Шефы В. и Р. Прусиново – бедняцко-середняцкая деревня / Шефы В. и Р. // Чырвоная зьмена. – 1925. – 31 марта. – С. 3.